

Tarinan hahmot:

1. Vertti Vuorinen 13 vuotta, seiskalla
2. Veera Vuorinen 12 vuotta, edellisen pikkusisko, kuudennella
3. Salla Suomalainen 12 vuotta, Veeran paras kaveri, vähän pihkassa Verttiin
4. Serda Kobez 12 vuotta, vanhemmat muuttaneet entisestä Jugoslaviasta Suomeen 1995
5. Toni Korhonen 13 vuotta, kuudennella, jäänyt luokalleen kolmannella
6. Juuso Niemi 15 vuotta, ysillä, kovis

Tyypit on esitelty ennen putkea ystäväkirjan sivuina. Jokainen kysyy kaksi pähteisiin liittyvää kysymystä, joihin oppilaat etsivät vastauksia seinille ripustetusta valistusmateriaalista.

Alustus ja tyyppien esittely ennen putkeen menoa

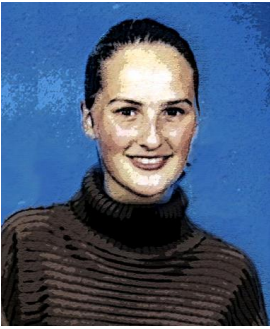
Vertti on kova poika pelaamaan lätkää ja futista, kavereita on paljon joista osa myös vanhempia. Vertti on kokeillut kaljaa ja tupakkaa kun niitä on ollut tarjolla vanhempien kavereiden toimesta. Omia askeja Vertti ei kuljettele, eikä kotona sitä hyväksyttäisikään. Jos Vertti on pihojen porukoiden kanssa heittelemässä korista tai hengaillemassa, niin siellä ei tulisi mieleenkään poltella. Pihaporukkaan kuuluu myös sisko ja muita nuorempia kavereita. Vertti tietää yhden 15 vuotiaan Juuson, joka on polttanut pilveä. Se tapahtui yksissä kotibileissä, joissa Vertti oli käymässä alkuillasta salaa vanhemmiltaan, -ainakin niin on kerrottu Vertin pelikavereiden toimesta. Vertti on varsin reilu ja iloinen kaveri. Vertti haluaisi järjestää kotibileet, ja tästä aiheesta on keskusteltu kotona, sillä salaa Vertti ei niitä halua pitää.

Veera on myös suosittu ja iloinen tyttö, joka pelaa jalkapalloa kesällä. Veera tykkää paljon eläimistä, kotona onkin koira, jota ulkoiluttaessa näkee kaikenlaista. Kerran Veera näki veljen tupruttelevan tupakkaa, mutta asiasta ei ole puhuttu sen jälkeen, eikä Veera ole kertonut asiasta vanhemmilleen. Koulun discossa kävi ilmi, että eräs tyttö nimeltä Serda harrastaa tanssia, ja Veera toivoisi että Serda voisi opettaa häntä. Veera on miettinyt, että liikuntapainotteisella yläasteella voisi saada lisäkursseja etenkin tanssin opiskeluun. Veerasta tuntuu vaan siltä, ettei ystävänsä Salla hyväksy Serdaa lainkaan, lisäksi Salla väittää että Serdan isommat sisarukset ovat uhkailleet häntä.

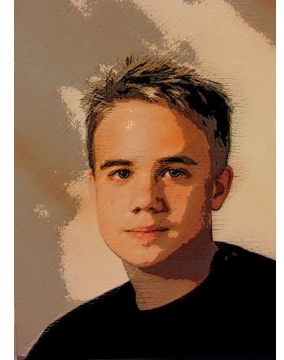
Salla on Veeran paras kaveri. Salla on poikatyttö joka harrastaa jalkapalloa ja pianon soittoa. Musaleireillä on eri kaverit kuin normaalisti. Sallan lisäksi vain Toni samalta luokalta harrastaa pianon soittoa. Salla on reipas ja menestyy koulussa hyvin. Kotona on aika tiukka kuri, josta johtuen Salla ei pääse ulos niin usein kuin haluaisi, ja Sallasta tuntuu että hänen menojaan vahditaan jatkuvasti. Vanhemmat toivovat, että Salla hakeutuu musiikkipainotteiselle yläasteelle. Salla ei haluaisi eri kouluun kuin Veera. Salla on ihastunut Verttiin ja toivoo jollain keinolla pääsevänsä ehkä tulossa oleviin kotibileisiin. Kotona on usein ahdistavaa. Tuntuu etteivät vanhemmat oikein ymmärrä, ettei Salla ole enää mikään lapsi. Veera ei ymmärrä miksei Salla aina pääse ulos. Salla on päättänyt näyttää kaikille, ettei hän ole mikään nynny jos vain saa tilaisuuden siihen. Hänen mielestään moni kaveri pitää häntä vähän nynnynä...

Serda on kaunis pitkähiuksinen tyttö, joka harrastaa taitoluistelua ja discotanssia. Perheessä on kolme isompaa sisarusta. Serda toivoo voivansa ystävystyä Veeran ja Sallan kanssa. Serda opettaisi mielellään discotanssia tytöille, ongelmana on vain sopivan tilan löytyminen. Serda ei ymmärrä miksi Salla on hänelle kylmä ja väittää Serdan veljien uhkailleen häntä. Salla pitää Serdaa uhkana koska tämä iloinen ja kaunis tyttö on luikerrellut Veeran suosioon.

Toni on vähän hiljainen poika, joka tykkää tietokoneista ja musiikin kuuntelusta. Toni tekee musiikkia omalla koneellaan, mutta siitä ei tiedä kukaan muu kuin Salla, jolle Toni kertoi musaleirillä. Toni haaveilee olevansa seuraava Darude. Piholla Toni hengaillee muiden kanssa, mutta on myös paljon yksin omissa maailmoissaan. Tonia on kiusattu lukihäiriön takia ensimmäisillä luokilla, mutta koulu alkoi sujua paremmin kun hän aloitti kolmannen uudelleen nuorempien porukassa. Edelleen entiset kaverit jaksavat naljailla. Vertti on ollut Tonin luokalla ennen, mutta ei ole ollut pahimpia kiusaajia. Pojat eivät kuitenkaan ole ystäviä keskenään. Toni toivoisi pääsevänsä suosittujen poikien joukkoon joskus.

Juuso on hieman vanhempi kuin muut tarinan henkilöt. Juuso on 15-vuotias ja yhdeksännellä luokalla. Koulussa Juusolla on kovan tyytin maine ja Juuso itsekin pitää mainetta yllä. Juuso ei ole erityisen innostunut koulunkäynnistä ja viettääkin mieluummin aikansa lähimetsässä tupakalla tai kahvilla läheisellä bensiksellä. Juuso liikkuu isoveljensä ja tämän kaverien seurassa. Viikonloput Juusolla kuluvat yleensä isoveljen auton takapenkillä mäyräkoira sylissä. Juusosta kulkee huhuja, että Juuso on kokeillut pilveäkin. Kukaan tarinan muista hahmoista ei tunne Juusoa, mutta Vertti on nähnyt Juuson eräissä vanhemman lätkäkaverin kotibileissä. Juuso myös tietää, että Vertti on poltellut tupakkaa ja maistanut kaljaa, mutta ei ole sitä kenellekään kertonut, koska ei tunne Verttiä sen kummemmin.

Tällaisten nuorten elämää lähdemme nyt Vuoristen kotiin seuraamaan. Ensimmäinen ryhmä pääsee liikenteeseen nyt, muut jäävät tänne tutustumaan tarinan hahmoihin paremmin ja vastaamaan heidän teille esittämiin kysymyksiin.

Ensimmäinen ryhmä oppaineen lähtee putkeen

Ennen ensimmäistä huonetta: Tutustuminen 1 minuutti

Ennen Vuorisille astumista, on Vuoristen kodin oven takana hyvä pysähtyä ja rauhoittaa ryhmä. Käydään läpi ryhmäläisten etunimet, muistutetaan kuuntelemisesta ja hitaasta äänettömästä liikkumisesta putkissa, mainitse että huoneissa saa ja kannattaa puhua.

Huoneissa voi kysyä äänistä joita kuului nauhalta ja mitä ajatuksia ne herättivät? Korosta myös sitä, että tässä tarinassa ei ole oikeita vastauksia vaan jokainen joutuu miettimään kuinka itse tekisi vastaavassa tilanteessa. Jokainen meistä päättää itse mikä on oikein.

Opas menee ensimmäisenä putkeen ja kellottaja tulee ryhmän perässä sulkien oven Vuorisille. Vilkkaan ryhmän sattuessa kohdalle opas voi mennä istumaan seuraavan putken suulle siksi aikaa, että ryhmä asettuu istumaan.

1. Huone: Ystävät ja itsetunto – 10 min per ryhmä

Astutaan Vuorisen kotiin, kyseessä on nuorten huone, jossa alustuksen pohjalta keskustelua siitä, millainen on hyvä ystävä?

Vihdoin Vuorisen vanhemmat päättivät antaa luvan bileisiin. Perjantaina klo 17-22, ja kutsuttujen listalla korkeintaan 20 ystävää. Veera saisi myös jäädä paikalle ja kutsua kaksi ystäväänsä Sallan ja Serdan. Vanhemmat tulisivat kotiin klo 22.30 jolloin kaikki paikat pitäisi olla kunnossa ja talo tyhjänä.

Vertillä oli kova paine kutsua myös vanhempia kavereita näyttääkseen että heilläkin on juhlia. Pihoiltakin pitäisi kutsua kavereita, ettei joudu valikoivan maineeseen, ja omalta luokalta tietysti.

Toni mietti miten voisi saada tekemänsä biisin soittolistoilta, koska kutsua ei varmaan kuuluisi. Sallan kautta se ehkä päätyisi soittoon, ja Salla lupautui viemään minidiscin Vertille, olisi asiaa että pääsee sen varjolla puhumaan Vertille. Salla vaati vastapalvelukseksi Tonia hankkimaan hänelle keinolla millä hyvänsä jotain juotavaa, että voisi näyttää olevansa rohkea. Toni sai vanhemman serkun hankkimaan 6 kaljaa Sallalle.

Serda oli iloinen saadessaan kutsun Veeran kotiin. Olisi mukavaa tutustua tyttöihin paremmin illan aikana. Tytöillä oli lupa vanhemmiltaan jäädä yökylään. Salla oli vaatimalla vaatinut että pääsisi Veeralle yöksi, mutta kotibileistä hän ei ollut maininnut vanhemmilleen. Miksi?

Juuso jengeineen oli saanut myös vihiä bileistä, vaikka hän ei ollut kutsuttujen listalla. Sitä Juuso ei tiennyt että Vertin ja Veeran vanhemmat palaisivat kotiin jo 22.30.

Kysymyksiä tarinan lomaan:

- o Millainen on hyvä ystävä?
- o Oletteko te erilaisia koulussa kuin kotona tai kaverin kanssa? Onko rooleja?
- o Voiko kaverin kanssa olla oma itsensä?
- o Voiko kaverin kanssa olla eri mieltä?
- o Miten voin itse olla sellainen ystävä, jonka seurassa voi olla oma itsensä?
- o Onko vaikeaa on sanoa kaverille ei?
- o Vaikuttavatko ystävät yläasteen valintaan?

2. Huone: Bileet – 10 min per ryhmä

Bileet, olohuone: tarinan avulla keskustelua alkoholista ja tupakasta.

Kaikki alkoi ihan mukavasti. Oli popcornia, pepsi maxia ja pringleseja. Oli hyvää musaa ja tanssittiin olohuoneessa. Mukana oli pääasiassa selvinpäin olevia nuoria. Jotkut vanhemmat pojat tosin kehuivat ottaneensa olutta ennen paikalle tulemistä. Tytöt katsoivat vähän sivusta Vertin juhliä, mutta pääsivät illan kuluessa mukaan meininkiin. Vertti kävi kulman takana polttamassa isojen nuorten jämiä, mutta piti huolen, ettei juonut mitään. Kaverit olivat luvanneet olla kunnolla, joten Verttiä ei huolettanut parin tyypin bissen juominen. Salla otti rohkaisua vessassa ja pikku hiprakassa uskalsi mennä viemään Tonin minidiscin Vertille ja juttelemaan. Vertti vähän ihmetteli miten tytöllä riitti juttua vaikka kuinka, vaikka normaalisti Sallalla oli vain tapana punastella hänen seurassaan.

Yksin ei ole kiva juoda, joten Salla päätti tarjota juomaa Veeralle.

- o Kieltäytyykö Veera vai maistaako?
- o Olisivatko tytöt ystäviä vaikka Veera ei suostuisi maistamaan?
- o Meneekö Veeralta maine jos ei maista?

Ilta eteni ja klo 21 ovikello sitten soi Juuson jengin toimesta. Vertti yritti kieltää toisia tulemasta sisään, mutta Juuso osasi vetää oikeasta narusta kiristämällä Verttiä että kertoo tämän juomisesta ja polttamisesta kotiväelle jos ei pääse kavereineen mukaan menoon...

Sallan kaljat olivat lopussa ja tyttö humalassa. Salla laukoi Serdalle päin naamaa kuinka tämä on viemässä hänen ystäväänsä, ja huusi "Antakaa mun bailaa!" kun tytöt yrittivät saada Sallaa Veeran huoneeseen. Salla liimautui Vertin vanaveteen ja horjahteli tanssilattialla holtittomasti. Veera ja Serda miettivät pitäisikö Sallan kotiin soittaa, mutta eivät lopulta uskaltaneet. Salla hoiperteli ulos paritalon takapihalle oksentamaan pihapuskaan 21.30.

Toni näki Sallan kun piti silmällä bileitä koska odotti milloin hänen kappaleensa kajahtaa soimaan. Poika kapusi aidan yli auttamaan tyttöä. "Et sitten kerro kuka hommasi juomat, jos joku kysyy", Toni vannotti Sallaa.

Juuso ja kumppanit olivat päässeet vauhtiin, eikä ollut puhuttakaan että talo olisi tyhjentynyt kutsumattomista vieraista klo 22.00. Lopulta kello 22.30 vanhemmat saapuivat paikalle...

- o Mitä luulette että tapahtui?
- o Oliko Vertti huojentunut kun vanhemmat tulivat?
- o Soitettiin Sallan kotiin?
- o Soitettiin Serdan kotiin?
- o Soitettiin poliisit?

Juuso jengeineen luikki kotiin Vertin ja Veeran isän korotettua äänensä. Sallan vanhemmat soitettiin paikalle. Tilanne oli kauhea. Sallan äiti itki ja isä antoi tytön kuulla kunniansa ja myös Veeran vanhempien, kun antavat tuollaisia bileitä lastensa järjestää! Salla oli valehdellut kun ei ollut kertonut bileistä, vain kättänyt luvan olla Veeralla yökylässä vastineeksi matikan kokeen kymmistä. -Ja minä vielä hellyin ja näin siinä sitten käy, pettureita kaikki! Huusi Sallan isä. Tyttö vanhempineen lähti kotiin, ja äiti seurasi Sallan tilaa koko yön. Poliisia ei soitettu paikalle. Vertti oli huojentunut kun vanhemmat pelastivat hänet, ja myönsi sen seuraavana päivänä isälle. Vertti, Veera ja Serda laitettiin nukkumaan.

3. Huone: Keittiö - Rajat, rakkaus ja erilaiset kodit – 10 min per ryhmä

Seuraavana päivänä Sallan isä yritti selvittää mistä Salla sai juomat.

- o Kertoiko Salla kuka osti juomat?

Salla vaikenä kuin muuri. Sallan isä huusi lisää ja langetti työlle kolmen viikon kotiarestin.

- o Tekivätkö Sallan vanhemmat oikein? Entä Salla?
- o Paljastuiko Vertin kaljan juonti ja tupakointi Juuson toimesta?
- o Oliko Veera vielä Sallan ystävä?
- o Pyysikö Salla Serdalta anteeksi?
- o Miksi vanhemmat asettavat rajoja?
- o Voivatko rajat olla liian tiukat?
- o Voivatko rajat olla liian löysät? Mitä jos ei ole mitään rajoja?

Tarkoitus on saada lapsille ajatus: "Rajat ovat merkki siitä että vanhemmat välittävät teistä ja huolehtivat että kaikki on hyvin. Jos jossain kodissa on vähemmän rajoja, tarkoittaa se yleensä sitä että vanhemmat luottavat teihin. Silloin kannattaa itse pitää huolta siitä että on luottamuksen arvoinen tai sitten voitte pyytää vanhemmiltanne, että teidän rajoista keskusteltaisiin, jos haluatte niitä enemmän. On kivaa lähteä kotiin silloin kun haluaa, jos voi sanoa kavereille että "pitää mennä".

Tarina jatkuu...

Seuraavana päivänä Vertti ja Veera siivosivat sotkut. Onneksi rikki ei mennyt kuin takan reunalla ollut Aalto vaasi.

- o Pitäisikö Vertille antaa rangaistus?

Vertin vanhemmat juttelivat lastensa kanssa, mutta varsinaisesti tapahtumat eivät olleet Vertin vika, joten rangaistuksia ei tullut.

- o Toimivatko Vuorisen vanhemmat mielestänne oikein?

Veera kuitenkin päätti kertoa äidille illalla saunassa, että oli nähnyt ison veljen tupakoimassa. Samassa keskustelussa hän puhui myös Sallan epäluulosta Serdaa kohtaan. Veeran äiti lupasi puhua Sallan äidille kun näkisi tämän seuraavana keskiviikkona luokkatoimikunnassa. Vertti otettiin tiukkaan puhutteluun tupakka-asiassa, ja hän myönsi polttaneensa satunnaisesti.

Serda ei kertonut kotona mitään. Toni ei kertonut kotona mitään.

- o Olisiko pitänyt kertoa, ja tuleeko asia jossain vaiheessa ilmi?

Sallaa nolotti kovasti, ja koulussa hän pyysi heti anteeksi molemmilta tytöiltä. Selvisi että Sallan isä ei voi sietää ulkomaalaistaustaisia, joten Sallakin suhtautuu heihin varauksella. Tytöt sopivat riitansa. Veeraa oikeastaan säählitti kova kohtelu, jonka Salla vanhemmiltaan sai.

Tonin musakappale päättyi Vertin isälle, joka mainitsi siitä ystävälleen, joka toimitti sen tutulleen levy-yhtiöön. Toni pääsi levyttämään singlen ja jos se myy tarpeeksi, on tiedossa albumi...

4. Purkuhuone – 15-20 min per ryhmä

Purkuhuone sisältää henkilökohtaisempia ajatuksia päihde- ja kaveripainekysymyksissä. Tila on avara ja tunnelmallinen, siellä lapset jotka eivät ole uskaltaneet ilmaisemaan mielipidettään putkessa voivat osallistua liikkumalla. Purkuhuoneessa myös kerrotaan keneltä kaikilta on mahdollista saada apua ja lisätietoa päihtheisiin liittyvissä kysymyksissä. Pyritään lopettamaan positiiviseen oloon. Lopeta purkuhuone sopivassa välissä vaikka kysymyksellä, mitä kivaa aiotte tehdä loppuviikon aikana tai viikonloppuna.

Yleistä purkuhuoneesta:

- ü Kannattaa selittää, että kaksi samanlaista huonetta, jos nuoret pälyilevät siihen suuntaan. Mitään ei jää näkemättä vaikka toiseen ei päästäkään.
- ü Purkuhuoneessa voi mainostaa mitä kivaa tekemistä alueella on vapaa-aikana. Nuoret voivat itse kertoa omista harrastuksistaan, nuorisotoimen tarjonta alueella, seurakunnan jne. Esitteitä jakoon jos niitä alueelta toimitetaan ja on jotain mainostettavaa.
- ü Valitse seuraavan sivun keskustelun aiheista omaan suuhusi sopivia palasia ja sellaisia, joita ei putken aikana ole käsitelty. Kaikkea ei tarvitse ehtiä käymään läpi, aikaa on kuitenkin vain vartti tunti. Saat myös ohittaa osan kysymyksistä, mikäli nuorista itsestään lähtee keskustelua.
- ü HUOM! Kysy kuitenkin lopuksi harmaalla taustalla olevat kysymykset.

Kyllä / Ei (valitse yksi seinistä kyllä seinäksi ja vastakkainen seinä ei seinäksi)

- Ovatko tupakoivat nuoret siistejä?
  - o Miksi? Miten muuten voi olla siisti?
- Pitääkö maistaa tupakkaa tai alkoholia jos paras kaveri tarjoaa?
  - o Miksi paras kaveri tarjoaisi tupakkaa? Melko raukkamainen teko "parhaalta kaverilta" asettaa oma kaveri sellaiseen tilanteeseen.
- Pitääkö maistaa jos tarjoaja on poika- tai tyttöystävä?
- Voika selvin päin pitää hauskaa?
  - o Softis-discoja, päihteettömiä reivejä ja muuta hupia on vaikka kuinka.
  - o Juominen on kallista ja sillä rahalla saa kallitakin harrastuksia, kuten ratsastustunteja, Megazonea tai splättäämistä, lintsin-rannekkeen tai leffoja.

Keskustelun aiheita istuttaessa lattialla piirissä

- Pitääkö tupakkaa maistaa?
  - o Nikotiini-riippuvuus voi syntyä jo parista askillisesta tupakkaa.
- Entä pitääkö alkoholia kokeilla?
  - o Täysin alkoholittomien nuorten osuus kasvaa koko ajan!
- Voiko huumeita kokeilla?
  - o Huumeet ovat laittomia täysikäisiltäkin eikä ikinä tiedä mitä saa. Huono valinta!
- Pitääkö yläasteelle siirtyessä olla kova?
Mitä tapahtuu jos ei olekaan kova?
  - o Voi joutua kiusatuksi
    - è Kuinka sen voisi ratkaista?
      - Aikuisille kertomalla
      - Sovitaan oman luokan kavereitten kanssa, että vedetään yhtä köyttä, jos joku ylempiluokkalainen tulee kiusaamaan. Kiusaajia on yleensä vain pari ja ne ovat tyypillisesti vain vuoden vanhempia.
  - o Ei saa kavereita
    - Entä oman luokan kaverit? Koulun ulkopuoliset kaverit?
- Pitääkö ottaa jos ylemmän luokan oppilas tarjoaa?
  - o Kysy "miksi sä tarjoot mulle?" "Haluatko sä että mäkin jään koukkuun tupakkaan?" ja sitten aikuiselle kertomaan jos ei toimi...
- Tarinan hahmojen kuvat rinkiin ja kyselyä jokaiselta vuorollaan:
  - o Keneen haluaisit tutustua paremmin? Kuka hahmoista tuntui läheiseltä? Miksi?
  - o Kuka valitsi väärin? Kuka toimi fiksumasti? Kuka toimi niin kuin olisit itsekin toiminut?
  - o Tässä voi käyttää myös enemmän tyyppien tarinaa – kenen tilanne helpoin/vaikein?
  - o Kuka itse olisit tarinassa?
- Onko teillä jotain ajatuksia tai kysymyksiä?
  - o Kenelle menisit puhumaan jos haluaisit jutella lisää näistä asioista?
  - o Voiko omien vanhempien kanssa jutella?
  - o Kertokaa vanhemmille mistä tänään on juteltu ja pyytäkää heitä tulemaan torstaina vanhempainiltaan, niin sen jälkeen on helpompi jutella niiden kanssa.

Jatkotyöstö tapahtuu luokissa luokan oman opettajan johdolla. Tarinan hahmojen esittämät kysymykset käydään läpi ja täytetään palautekaavake (45 min). Palautekaavakkeet toimitetaan Valintojen putki työryhmälle osoitteeseen: [Pohjoinen Klaari PL 70801 00099 Helsingin kaupunki](mailto:Pohjoinen.Klaari.PL.70801.00099@helsinki.fi)